ਇਰਫਾਨ @ ਨਾਕਾ
ਬਨਾਮ
ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਸਭਾ
(2022 ਦਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 825-826)
ਅਗਸਤ 23, 2023
[ਬੀ.ਆਰ. ਗਵਾਈ, ਜੇ.ਬੀ. ਪਰਦੀਵਾਲਾ ਅਤੇ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ]

ਵਿਚਾਰਣ ਲਈ ਮੁੱਦਾ: ਕੀ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖਿਲਾਫ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ ਦੇ ਧਾਰਾ 302, 436 ਅਤੇ 326-ਏ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਸਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਲਈ, ਸਿਰਫ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ।

ਸਬੂਤ – ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ – ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਆਧਾਰ – ਜਦੋਂ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ (ਪੀੜਤ-ਮ੍ਰਿਤਕ) ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ (ਪੀੜਤ-ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਤਣਾਅਪੂਰਣ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ, ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੀ ਦੂਜੀ ਵਿਆਹ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਸੀ – ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੀੜਤ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ – ਦੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ – ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ:

ਫੈਸਲਾ: ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ – ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਜਦੋਂ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਜਿਥੇ ਇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਅਕੇਲੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ – ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਤਾਂ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4 ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ – ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ

ਐਲਾਨਾਂ – ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਜਾਂ ਉਲਟ ਹਨ – ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਵੇਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਸੀ ਪਰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ – ਸਿਰਫ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ – ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ – ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਬਰੀ।

ਫੌਜਦਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ – ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ – ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ:

ਫੈਸਲਾ: ਇਹ ਅਭਿਯੋਗ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰੇ – ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ – ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਐਲਾਨ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਵੈਚਛਿਕ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ – ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਐਲਾਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ – ਸਬੂਤ – ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਐਲਾਨ।

ਸਬੂਤ – ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਐਲਾਨ – ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ – ਸਿਦਾਂਤ:

ਫੈਸਲਾ: ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਦਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹਰ ਆਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਰ ਮੋਟੀਵ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸਿਰਫ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ – ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ – ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਮੌਤ ਦੇ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੰਨੀ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਨ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਨ – ਇਸੇ ਕਾਰਨ, ਸਹੁੰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ – ਚੂੰਕਿ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਐਲਾਨ ਅਜਿਹੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸਹੀਪਣ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਏ – ਹਾਲਾਂਕਿ,

ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਹੂਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਉਤਪਾਦ।

ਸਬੂਤ – ਮਰਨ ਬਿਆਨ – ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ – ਵਿਚਾਰਣ ਯੋਗ ਕਾਰਕ – ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ:

ਫੈਸਲਾ: ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਰੁਖ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਤੱਤ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖੇ ਕਿ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ – ਇਸ ਲਈ, ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ – ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੋਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਨਵਿੰਸ ਹੋਵੇ – ਵਿਚਾਰਣ ਯੋਗ ਕਾਰਕ, ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 – ਧਾਰਾ.8 – ਆਚਰਣ:

ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਆਚਰਣ ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ, ਆਚਰਣ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ.8 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ – ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 – ਧਾਰਾ.302।

ਸਬੂਤ – ਮਰਨ ਬਿਆਨ – ਪਵਿੱਤਰਤਾ/ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀ – ਉਚਿਤਤਾ ਲਈ:

ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ/ਧਾਰਣਾ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੋਹਰੀ ਹੈ:- (i) ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਗਾ, ਜਦਕਿ (ii) ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਬੂਤ – ਮਰਨ ਬਿਆਨ – ਸਹੀਪਣ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ – ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਡਿਊਟੀ:

ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਹੀਪਣ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ – ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟ: ਡਿਜੀਟਲ

ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣਾ – ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਠੀਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤੌਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ – ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲਾਂ – ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ

ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ – ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮੈਟ. ਦਬੀ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1976) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 158 : [1977] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 280; ਲਕਸਮਣ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2002) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 710; ਮੁਥੁ ਕੁੱਟੀ & ਅਨ੍ਹ. ਬਨਾਮ ਪੁਲਿਸ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਟੀ.ਐਨ. ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ (2005) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 113 : [2004] 6 ਸੁਪਲ. ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 222; ਨੱਲਗੰਟੀ ਸੇਸ਼ੂ ਬਨਾਮ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਅਫਸਰ, ਗੁੰਟੂਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (2007) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 465 : [2007] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 347; ਭੱਜੂ ਉਰਫ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2012) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 237 : [2012] 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 37; ਸੁਜੀਤ ਬਿਸਵਾਸ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ (2013) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 406 : [2013] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 930; ਧਰਮ ਦੇਓ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 267: [1974] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 607 – ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਿੰਗ ਬਨਾਮ ਵਿਲੀਅਮ ਵੁੱਡਕਾਕ (1789) 1 ਲੀਚ 500 : 168 ਈ.ਆਰ. 352; ਨੇਵਿਲੀ ਨੋਰਮਨਬਾਰਡ ਬਨਾਮ ਕੁਈਨ (1982) 1 ਆਲ ਈ.ਆਰ. 183 – ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੇਟ ਜੁਰਿਸਡਿਕਸ਼ਨ: ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 825-826 ਦੇ 2022।

ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 25.04.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ, ਸੀ.ਸੀ.ਐਨ. ਨੰਬਰ 4669 ਦੇ 2017 ਵਿੱਚ ਆਰ.ਐਨ. ਨੰਬਰ 11 ਦੇ 2017 ਵਿੱਚ।

ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਮਿਸ ਅਦੀਬਾ ਮੁਜਾਹਿਦ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਅਰਘਿਆ ਸੇਨਗੁਪਤਾ, ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਏ.ਏ.ਜੀ., ਆਦਰਸ਼ ਉਪਾਧਿਆਯ, ਮਿਸ ਪੱਲਵੀ ਕੁਕਰੇਮਨ, ਮਿਸ ਅਨਨਿਆ ਸਾਹੂ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਜਵਾਬੀ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜੇ. ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਨਾਇਬ ਨਿਆਂਕਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ।

1. ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਖਾਸ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ 'ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ 25.04.2018 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਹਨ,

ਅੱਲਾਹਾਬਾਦ ਦੀ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕੈਪੀਟਲ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 4669 ਦੇ 2017 ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰੈਫਰੈਂਸ ਨੰਬਰ 11 ਦੇ 2017 ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੰਬਰ 6, ਬਿਜਨੋਰ ਵਿੱਚ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨਜ ਜੱਜ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ('ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਆਈਪੀਸੀ') ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 302, 436 ਅਤੇ 326-ਏ ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ।

2. ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਟਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 302 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ 20,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ। ਧਾਰਾ 436 ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ 10,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 326-ਏ ਆਈਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦੰਡਨੀਯ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ 10,000/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਹੋਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖਤ ਕੈਦ।

3. ਜਦੋਂ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧਿਕ ਹਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973 ਦੀ 366 (ਛੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, 'ਸੀਆਰਪੀਸੀ') ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਕੈਪੀਟਲ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 4669 ਰਾਹੀਂ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ 2017 ਦੇ, ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 366 ਤਹਿਤ ਮੌਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ।

ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਕੇਸ

4. ਪਰਿਵਾਰ ਚਾਰਟ

5. ਪਰਿਵਾਰ ਚਾਰਟ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦੋ ਵਾਰ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾ ਵਿਆਹ ਇਸ਼ਰਤ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਉਸਦੇ ਚਾਚੇ ਮੁਹੰਮਦ ਯੂਨਸ (ਪੀਡਬਲਿਊ-1) ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਅਫਸਾਨਾ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾ ਸਨ, ਨਾਮਤ:, ਇਰਸ਼ਾਦ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ (ਮ੍ਰਿਤਕ), ਜੋ ਉਸਦੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਸੋਨੀ (ਪੀਡਬਲਿਊ-4) ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਭਰਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਨੂ ਉਰਫ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ (ਪੀਡਬਲਿਊ-2) ਪੜੋਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

6. ਅਭਿਯੋਜਨ ਦਾ ਕੇਸ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਾਲ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ (ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ, ਭਾਵ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ। ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਵੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਧਮਕੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੈਸ਼ਾਦ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਭਰਾ) ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਤੋਂ ਬਿਜਨੈਰ 04.08.2014 ਨੂੰ ਹੀ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ।

7. ਘਟਨਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ) ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ) ਨੇ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 05.08.2014 ਨੂੰ, ਸ਼ਾਮ ਲਗਭਗ 05.30 ਵਜੇ, ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਸ਼ਾਨੂ (ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਭਰਾ) ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੈਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 (ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਭੈਣ), ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨਾਲ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ। ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ।

8. 05.08.2014 ਨੂੰ, ਰਾਤ ਲਗਭਗ 10.00 ਵਜੇ, ਜਦੋਂ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਨੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨੂੰ ਰਾਤ ਰੁਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਏ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਰਸ਼ਾਦ ਛੱਤ 'ਤੇ ਸੌਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਸਮ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਤਿੰਨੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਏ।

9. ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ, ਤਿੰਨੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਅੰਦਰੋਂ ਬੰਦ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਤੋਂ 200 ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਨਾਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਾਵ, ਘਰ।

10. 06.08.2014 ਨੂੰ, ਲਗਭਗ 12.30 ਵਜੇ, ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨੂੰ ਜਾਗ ਕੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਧੁੰਆ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਭੈਣ ਸੋਨੀ (ਪੀਡਬਲਿਊ-4) ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਕੁੰਡੀ ਲਗਾ ਕੇ ਭੱਜਣ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ।

11. ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਕੇਸ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ, ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਛੱਤ ਤੋਂ ਸੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲ ਭੱਜਦਾ ਵੇਖਿਆ। ਅਭਿਯੋਗ ਦੇ ਕੇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਮਜਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਫੀਕ (ਦੋਵੇਂ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਏ) ਨੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ ਵੇਖਿਆ।

12. ਪੀਡਬਲਿਊ-1 (ਮੂਲ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ- ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਚਾਚਾ) ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਾਚੇ ਦਾ ਘਰ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 200 ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ।

13. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਾਬੁੱਦੀਨ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੌਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਪੂਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ। ਹਸਪਤਾਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਤਿੰਨੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਜਨੌਰ ਅਤੇ ਮੇਰਠ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਾ. ਰਾਮ ਮਨੋਹਰ ਲੋਹੀਆ ਹਸਪਤਾਲ, ਦਿੱਲੀ (ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ) ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ।

14. 06.08.2014 ਨੂੰ, ਸਵੇਰੇ ਲਗਭਗ 6.10 ਵਜੇ ਤਿੰਨੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਫੀਕ ਅਹਮਦ (ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਏ) ਦੁਆਰਾ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਕੈਜੂਅਲਟੀ ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਵੇਰੇ 9.00 ਵਜੇ, ਪੀਡਬਲਿਊ-1 (ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ) ਨੇ ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਦੋ ਸੱਚੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੌਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ।

15. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਮਰਨ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ 07.08.2014 ਨੂੰ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਰਸ਼ਾਦ 09.08.2014 ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸਾਬੁੱਦੀਨ ਦਾ ਮਰਨ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ 07.08.2014 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸਾਬੁੱਦੀਨ 18.08.2014 ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨੌਸ਼ਾਦ ਦਾ ਮਰਨ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਨੌਸ਼ਾਦ ਵੀ 18.08.2014 ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ। ਦੋ ਮਰਨ ਪੂਰਵ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੇ ਮੋਬਾਈਲ ਵਿੱਚ ਵੀਡੀਓ-ਗ੍ਰਾਫ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16. ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਦੀ ਤਾਕਤ ਉੱਤੇ, ਜਾਂਚ ਅੰਦਰਤਕ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਬਿਜਨੌਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨਿਆਯਿਕ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ।

17. 06.01.2015 ਨੂੰ, ਅਤਿਰਿਕਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨਜ਼ ਜੱਜ ਨੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 436, 302 ਅਤੇ 326-ਏ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯਾਬ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ।

18. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਇਸ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ:

ਸ. ਨੰਬਰ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਗਵਾਹ

1. ਮੁਹੰਮਦ. ਯੂਨਸ, ਅੰਕਲ ਅਤੇ ਸਹੁਰਾ PW-1

2. ਸ਼ਾਨੂ @ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼, ਛੋਟਾ ਭਰਾ PW-2

3. ਮੁਹੰਮਦ. ਇਮਰਾਨ, ਹੇਠਾਂ ਗੁਆਂਢੀ, (ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਰਿਕਵਰੀ ਮੀਮੋ ਸਾਬਤ ਕਰੋ) PW-3

4. ਸੋਨੀ, ਭੈਣ PW-4

5. ਏ.ਐਸ.ਆਈ., ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ, ਪੁਲਿਸ ਚੌਕੀ, ਆਰਐਮਐਲ ਹਸਪਤਾਲ PW-5

6. ਡਾ ਸੌਰਵ, ਆਰਐਮਐਲ ਹਸਪਤਾਲ ਪੀਡਬਲਯੂ-6

7. ਡਾ: ਰਾਹੁਲ ਬੈਂਡ, ਲੇਡੀ ਹਾਰਡਿੰਗ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ PW-7

8.ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਪੰਚਾਲ, ਲੇਡੀ ਹਾਰਡਿੰਗ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀਪੀ.ਡਬਲਿਊ-8 9. ਵਿਸ਼ਨੂ ਗੋਪਾਲ ਉਪਾਧਿਆਯ, ਐਸ.ਆਈ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9

10. ਆਰ.ਪੀ. ਯਾਦਵ, ਇੰਸਪੈਕਟਰ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਪੀਡਬਲਿਊ-10

11. ਡਾ. ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ, ਏਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਮੈਡੀਸਿਨ, ਲੇਡੀ ਹਾਰਡਿੰਗ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪੀਡਬਲਿਊ-11

12. ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ, ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਪੀਡਬਲਿਊ-12

13. ਰਿਆਜ-ਉਦ-ਦੀਨ ਖਾਨ, ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਕਲਰਕ 1184 ਪੀਡਬਲਿਊ-13

19. ਅਭਿਯੋਗ ਪੱਖ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਤੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ:

ਕ੍ਰਮਾਂਕ. ਵੇਰਵੇ ਗਵਾਹ ਦਾ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ

1. ਮੂਲ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਮਿਤੀ 06.08.14 ਪੀਡਬਲਿਊ-1, ਮੁਹੰਮਦ ਯੂਨਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ-1

2. ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਾਇੰਸ ਲੈਬੋਰੈਟਰੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਆਗਰਾ ਮਿਤੀ 08.12.14 ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 19.03.15 ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ-2

3. ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਬਿਆਨ ਮਿਤੀ 07.08.14 ਪੀਡਬਲਿਊ-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ-2

4. ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਫਾਰਮ ਮਿਤੀ 10.08.14 ਪੀਡਬਲਿਊ-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ-3

5. ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੌਸ਼ਾਦ ਦੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਫਾਰਮ ਮਿਤੀ 18.08.14 ਪੀਡਬਲਿਊ-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਾ-4 ਪੀਡਬਲਿਊ-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-5

PW-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-5ਏ

PW-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-6

PW-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-7

PW-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-8

PW-5, ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-9

PW-6, ਡਾ. ਸੌਰਵ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-10

PW-6, ਡਾ. ਸੌਰਵ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-11

PW-6, ਡਾ. ਸੌਰਵ

ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-12 ਮੈਡੀਕੋ ਲੀਗਲ ਪੋਸਟ ਮੌਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 19.08.14

ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਮੈਡੀਕੋ ਲੀਗਲ ਪੋਸਟ ਮੌਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 10.08.14

ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੈਸ਼ਾਦ ਦੀ ਮੈਡੀਕੋ ਲੀਗਲ ਪੋਸਟ ਮੌਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 18.08.14

ਸਾਈਟ ਪਲਾਨ ਮਿਤੀ 06.08.14

ਰਿਕਵਰੀ ਮੈਮੋ ਮਿਤੀ 06.08.14

ਚਾਰਜ ਸ਼ੀਟ ਮਿਤੀ 28.09.14

ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮਿਤੀ 18.08.14

ਚਿੱਕ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. ਮਿਤੀ 06.08.14

ਕਾਰਬਨ ਕਾਪੀ ਜੀ.ਡੀ. ਮਿਤੀ 06.08.14

20. ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਉਪਰੰਤ, ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੈਕਸ਼ਨ 313 ਅਧੀਨ ਕ੍ਰਿਪੀਸੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬੇਕਸੂਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

21. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੌਖਿਕ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

22. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ

ਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

23. ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਲੀਲਾਂ

24. ਮਿਸਟਰ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਯਣਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਹਨ, ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ:

a. ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਗੰਭੀਰ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

b. ਪੂਰਾ ਮਾਮਲਾ ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ ਵਾਲੀ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

c. ਦੋ ਮਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਪੱਤਰਾਂ; ਇੱਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦਾ, ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਰੋਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੰਸਕਰਣ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ।

d. ਮਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਮਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਪੱਤਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਮਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਪੱਤਰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਤਰਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅੱਗੇ ਮਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਪੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਜਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਰਸ਼ਾਦ

ਕੀ ਇਸ਼ਮਾਦ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ? ਇਹ ਗੱਲ ਵਿਦਵਾਨ ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਮੈਡੀਕੋ ਲੀਗਲ ਕੇਸ (ਐਮ.ਐਲ.ਸੀ.) ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਜੋ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ “ਕੋਈ ਬੀ.ਪੀ. ਰਿਕਾਰਡਯੋਗ ਨਹੀਂ”। ਇਸ਼ਮਾਦ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਨੂੰ 95% ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਜਦਕਿ, ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ 80 ਤੋਂ 90% ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ।

e. ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਰਿਸ਼ਠ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ

25. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਟਰ ਅਰਧੇਂਦੁਮੌਲੀ ਕੁਮਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਵਿਦਵਾਨ ਏ.ਏ.ਜੀ., ਜੋ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭਾਅ ਕੀਤਾ:

a. ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇ।

b. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮੋਟੀਵ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦੂਜੀ

ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਉਸਦੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੇ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਅਸਲੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨਾਲ ਵੈਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸੀ।

c. ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-2 ਸ਼ਾਨੂ ਉਰਫ ਸ਼ਾਹਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.-4 ਸੋਨੀ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

d. ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨਿਆ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਮੰਦ.e. ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ, ਸਿੱਖੀ ਸਲਾਹ

ਈ. ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਇੱਕ ਹਿਸਟਰੀ-ਸ਼ੀਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ।

f. ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ

26. ਮੁਹੰਮਦ ਯੂਨਸ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-1) ਪਹਿਲਾ ਸੂਚਨਾਕਰਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਤੀਜਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦਾਮਾਦ ਵੀ ਹੈ। 05/06.08.2014 ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 12:30 ਵਜੇ ਰਾਤ ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਭਰਾਵਾਂ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਸਮੇਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਅਤਿ ਜਲਦ ਸੁਲਗਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਚਿੱਲਾਹਟਾਂ ਸੁਣ ਕੇ, ਉਸ ਦਾ ਭਰਾ ਅਮਜਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੇਤ ਸ਼ਫੀਕ ਅਤੇ ਸ਼ਾਨੂ ਪੜੋਸ ਤੋਂ ਦੌੜੇ ਆਏ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਈਜਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।

27. ਸ਼ਾਨੂ ਉਰਫ ਸ਼ਾਨਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਨੂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ 05.08.2014 ਨੂੰ, ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਘਰ ਗਿਆ ਸੀ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੈਸ਼ਾਦ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਲਈ। ਨੈਸ਼ਾਦ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਸੋਨੀ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4) ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖਾਣਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਨੇ ਇੱਕੱਠੇ ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ। ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ (ਦੋਸ਼ੀ) ਵੀ ਆਪਣੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਨੀਚੇ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜਸਪੁਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਵਿਆਹ ਕੀਤੀ। ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੋਸ਼ੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਨੇ ਸੁਲਝਾ ਲਿਆ ਸੀ। 05.08.2014 ਨੂੰ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਸਪੁਰਾ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਹ ਰਾਤ ਦੇ 11:00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਸੋਨੀ ਨੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਨੂੰ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਹਿ ਕੇ ਰੁਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਨੈਸ਼ਾਦ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਇੱਕ ਗੱਦੇ 'ਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਛੱਤ 'ਤੇ ਸੌਣ ਲਈ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰ ਦਾ ਮੌਸਮ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਇੱਕੋ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕੱਠੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਸੋਨੀ ਨੇਡੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਏ। ਰਾਤ ਦੇ ਲਗਭਗ 12.30 ਵਜੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਲਪਟਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਫਿਰ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ

ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਜੋ ਕਿ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਜਲਦੀ ਬਾਲਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਾੜ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਤਿੰਨੇਂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਹੋ ਗਏ। ਤਿੰਨੇਂ ਘਾਇਲ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢ ਦੇਵੇਗਾ।

28. ਸੋਨੀ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4) ਨੇ ਘਟਨਾ ਦੇ ਇੱਕ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਉਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਭਰਾ ਸੀ। ਉਹ 05.08.2014 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਖਾਣਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ, ਦੋਸ਼ੀ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਨੇ ਇੱਕੱਠੇ ਖਾਣਾ ਖਾਧਾ। ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੇਡੇ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਣ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇੱਕ ਮੰਜੇ ਤੇ ਸੌ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਸੌਣ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਹਰ ਦਾ ਮੌਸਮ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਇਰਸ਼ਾਦ ਵੀ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸੌ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਅੰਦਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ "ਬਚਾਓ-ਬਚਾਓ" ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਮਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਮਜਦ ਅਤੇ ਸ਼ਫੀਕ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਸਭ ਨੇ ਸਾੜਦੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਦਰਵਾਜਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਾਦ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਤਿੰਨੇਂ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸੜ ਗਏ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਖਾਲ ਫਰਸ਼ ਨਾਲ ਚਿਪਕ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨੇਂ ਘਾਇਲਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ। ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਜਨੈਰ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੇਰਠ ਅਤੇ ਮੇਰਠ ਤੋਂ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭਤੀਜਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪੈਟਰੋਲ ਪਾ ਕੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ, ਉਹ ਸਭ ਸੜ ਗਏ। ਤਿੰਨੇਂ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ, ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਏ। ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਦੂਜਾ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਇਰਸ਼ਾਦ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਭਤੀਜਾ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਇਰਸ਼ਾਦ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪੈਟਰੋਲ ਪਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

29. ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੀਖਣ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਨੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੌ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਜੋ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ ਉਸ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਰ ਕਮਰਾ ਬਾਹਰੋਂ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।

30 .ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਵਜੋਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਰਸ਼ਾਦ (ਐਕਸ. ਕਾ.2) ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ (ਐਕਸ. ਕਾ.5ਏ) ਦੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ 19.08.2014 ਨੂੰ, ਉਹ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਆਊਟ-ਪੋਸਟ ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਇਰਸ਼ਾਦ, ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੂੰ 06.08.2014 ਨੂੰ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ 07.08.2014 ਨੂੰ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੂਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇੱਕ ਮੋਬਾਇਲ ਫੋਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾਉਂਦਾ ਸੀ। 05.06.08.2014 ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਰਾ ਨੈਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਭਤੀਜਾ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 12.30 ਵਜੇ, ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਇਰਾਨੀ/ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਪੜੋਸੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜੀਬਾਬਾਦ ਦੇ ਪੂਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਉਥੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਲਾਜ ਲਈ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਮਰਹੂਮ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੇਪਰ ਨੰਬਰ 13, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪਛਾਣਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸ. ਕਾ.2 ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਮੌਤ 09.08.2014 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ 07.30 ਵਜੇ ਹੋਈ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ

10.08.2014 ਨੂੰ ਲੇਡੀ ਹਾਰਡਿੰਗ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਦੇਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਸਕੂਦਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸਹੀ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਮਰਹੂਮ ਨੌਸ਼ਾਦ ਦੀ ਮੌਤ 18.08.2014 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 08.40 ਵਜੇ ਹੋਈ। ਉਸ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਉਸੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮਰਹੂਮ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦਾ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ, ਉਹ, ਉਸ ਦੇ ਚਾਚੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੌਸ਼ਾਦ ਜਲ ਗਏ। ਪੜੋਸੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਮਰਹੂਮ ਦਾ ਬਿਆਨ 07.08.2014 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕੇਸ ਫਾਈਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਦਸਤਖਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਸ. ਕਾ.5 ਵਜੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦੀ ਮੌਤ 18.08.2014 ਨੂੰ ਰਾਤ 09.15 ਵਜੇ ਹੋਈ। ਉਸ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ 19.08.2014 ਨੂੰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਹਨਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਸਦਾਕਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

31. ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਨਾ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਯੂ.ਪੀ. ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਕੇਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ 07.08.2014 ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ। ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-2 ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-5, ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਾਂ ਦਸਤਖਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਪਣੇ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਹੀ ਹਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-2 ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-5 ਉਤੇ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇਵੇ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-2 ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਾ-5 ਉਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਦੋ ਮਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵਿੱਚ 15 – 20 ਮਿੰਟ ਦਾ ਸਮਾਂ ਅੰਤਰ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਉਤੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਨੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਬਿਆਨ ਹੀ ਲਿਖੇ ਸਨ। ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਲਮਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੈਣ ਲਈ ਇੱਕ ਹੀ ਸਿਆਹੀ ਪੈਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

32. ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਰੇਂਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਵਤ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5 ਨੂੰ 28.04.2017 ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, 15.04.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਦਿਨ 07.08.2014 ਨੂੰ, ਉਹ ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ 16 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਮੁਹੱਲਾ ਮੁਗਲੋਸ਼ੀ, ਨਜੀਬਾਬਾਦ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਿਜਨੌਰ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਠੀਕ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸ਼ਬਦ ਦਰ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਦਰਜ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਅੰਗੂਠੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪਛਾਣਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਉਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਤਖਤ ਵੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

33. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪੇ ਦੇ ਪੰਜ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਸਨ, ਨਾਮਤ:, ਸ਼ਾਨੂ, ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੌਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇੱਕ ਭੈਣ ਸੋਨੀ। ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਆਖਰੀ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਦੀ ਉਮਰ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਭੈਣ ਨੇ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਛੱਡ ਜਾਣ ਦੀ ਨਰਮ ਉਮਰ ਦਾ ਗਲਤ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਇਆ। ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦਿਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜੇਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੇਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੜੋਸੀ ਜਾਂ ਮੁਹੱਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅੱਧਾ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਵੀ ਝਗੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਆਪਣੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਅਕਸਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਨੌਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਹੜੱਪਣ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲੀਭੁਗਤ

ਕਰ ਲਈ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ. ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫਸਾਇਆ। ਉਹ ਦੌੜ ਗਿਆ ਡਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ

ਮਰਨ ਬਿਆਨ:

34. ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਦੋ ਮਰਨ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ।

35.. ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੋ 07.08.2014 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਇਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਪੁੱਤਰ-ਮੋ. ਅਯੂਬ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ- ਮੁਹੱਲਾ- ਮੁਗਲੁਸ਼ਾਹ, ਪੀ.ਐਸ. ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਬਿਜਨੌਰ, ਯੂ.ਪੀ., ਉਮਰ- 20 ਸਾਲ।

ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੌਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਰੀਬ 12.30 ਵਜੇ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਇਰਫਾਨ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਚੂੰਕਿ ਕਮਰਾ ਇੱਕ ਹੀ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੜ ਗਏ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਫਾਇਰਬ੍ਰਿਗੇਡ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਪਹਿਲੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਡਾ. ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ ਹਸਪਤਾਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਇਲਾਜ ਇੱਥੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਸੁਣਿਆ, ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ।"

36. ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਰਨ ਬਿਆਨ 07.08.2014 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਦਾ ਬਿਆਨ, ਪੁੱਤਰ-ਇਰਫਾਨ, ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ- ਮੁਹੱਲਾ- ਮੁਗਲੁਸ਼ਾਹ, ਪੀ.ਐਸ. ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਬਿਜਨੌਰ, ਯੂ.ਪੀ., ਉਮਰ- 16 ਸਾਲ।

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਘਰ 'ਚ ਆਪਣੇ ਚਾਚਾ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨਾਲ ਸੌਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕੋ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਰਾਤ 12.30 ਵਜੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾਇਆ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ। ਕਮਰਾ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਲ ਗਏ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਪੜੋਸੀਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਨਾਜ਼ੀਵਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ। ਪਹਿਲੀ ਮਦੱਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਆਰ.ਐਮ.ਐਲ. ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਇਲਾਜ ਇੱਥੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਬਿਆਨ ਸੁਣਿਆ, ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ। "

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

37. ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕੋ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਭਿਯੋਜਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਉੱਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

38. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਸਮਾਨ ਨਿਰਣਾਂ ਖਿਲਾਫ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਮਸਤ. ਦਲਬੀਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ (1976) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 158, ਪੈਰਾ 8, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

"8. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੱਡ ਦੁਆਰਾ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ:

(1) ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਾਫ ਸਰਾਹਣਾ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਮਾਨ ਤੱਥ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਨਾਲ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਦੀ ਹੋਵੇ;

(2) ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਜਾਂ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਗਲਤੀ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਗਲਤੀ, ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਹੋਈ ਹੋਵੇ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜਿੱਥੇ ਅੱਖੋਂ ਦੇਖਿਆ ਸਬੂਤ ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ;

(3) ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਜੋ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾ ਸਕੇ;

(4) ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਿਆਇਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਕੁਦਰਤੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਇੱਕ ਉੱਚਿਤ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਏ ਤੱਥ ਦੇ ਨਿਰਣੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਏ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਅਨਿਆਂ ਹੋਈ ਹੋਵੇ;

(5) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਲੋਂ ਵੀ ਦਖਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਗਲਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹੋਣ ਜਾਂ ਜਿੱਥੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਸਕਰਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਣ।

(ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਬਨਾਮ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ

39. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਜੋ ਤਸਵੀਰ ਉਭਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਨਾਲ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਿਆਹੁਤਾ ਨਾਲ ਇਸ਼ਰਤ ਨਾਲ ਜਨਮਿਆ ਸੀ, ਸੰਬੰਧ ਤਣਾਅਪੂਰਣ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ (ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ) ਨਾਲ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਤਣਾਅਪੂਰਣ ਸਨ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਬਚਾਅ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਹਥਿਆਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਸ਼ਾਨੂ ਉਰਫ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਸੋਨੀ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਰਾ ਦੋਸ਼ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਘਟਨਾ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਪਰੀ। ਤਿੰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਲਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਜਲਣਯੋਗ ਪਦਾਰਥ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਤਿੰਨੋ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਨੂੰ ਗਲੇ ਲਗਾ ਲਿਆ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੇ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੌਸ਼ਾਦ ਦਾ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਨ ਕਿਉਂ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਨੇ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਨਾਲ ਜਲਣ 'ਤੇ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜੋਸੀ ਨੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ। ਇਹ ਪੜੋਸੀ ਕੌਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਇਸੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁੱਦੀਨ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਸ਼ਾਨੂ ਉਰਫ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਸੋਨੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਗਵਾਹ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ।

ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਪੜੋਸੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ।

40. ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਸ਼ਾਨੂ ਉਰਫ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਵੱਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਸੋਨੀ (ਪੀਡਬਲਿਊ-4) ਨਾਲ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੀ ਕੁੰਡੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਨੂੰ ਵੀ ਦੇਖਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਸੋਨੀ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਉਸਨੇ ਤੁਰੰਤ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਛੱਤ ਤੋਂ ਸੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲ ਭੱਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਜਦ ਅਤੇ ਸ਼ਫੀਕ ਨੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭੱਜਦਾ ਦੇਖਿਆ। ਅਮਜਦ ਅਤੇ ਸ਼ਫੀਕ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਜਾਂਚਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਅਮਜਦ ਅਤੇ ਸ਼ਫੀਕ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ 161 ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ?

41. ਜੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਮਰਾ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ, ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਇਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਏ? ਕਿਉਂ ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਅਤੇ ਇਰਸ਼ਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਪੜੋਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ? ਜੇ ਇੱਕ ਪੜੋਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਕਿੱਥੇ ਸਨ? ਪੀਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੇ ਸਨ ਜੋ ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਭਿਯੋਗ ਸਪਸ਼ਟ ਜਾਂ ਸਮਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਰਿਹਾ ਹੈ।

42. ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਯਾ ਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦੋ ਕਥਿਤ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ। ਇਹ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਪੀਡਬਲਿਊ-4 ਸੋਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਾਸ-ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸਲਾਮੁਦੀਨ ਅਤੇ ਨੈਸ਼ਾਦ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡੀ ਲਗਾਈ ਸੀ। ਜੇ ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁੱਤੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅੰਦਰੋਂ ਬੰਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਕਿਵੇਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ?

43. ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮੌਤ ਦਾ ਬਿੰਦੂ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਰ ਉਮੀਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਰ ਝੂਠ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਿਰਫ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਿਚਾਰ. ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਬੂਤ ਦੀ ਇਸ ਸਪੀਸੀਜ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਹੈ, ਇੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ. ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ, ਦ ਸਹੁੰ ਅਤੇ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਲ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ। ਦ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕੋਈ ਟਿਊਸ਼ਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਉਤਪਾਦ. [ਵੇਖੋ: ਲਕਸ਼ਮਣ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2002) 6 SCC 710]

44. ਮੋਡ ਅਤੇ ਢੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਆਈਆਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ

ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ. ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਐਲਾਨਾਂ ਦੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਵੀਡੀਓ-ਗ੍ਰਾਫੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸੀਡੀ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੁੱਲ।

45. ਅਸੀਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਗੰਭੀਰ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ। ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੌ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸੜਨ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਹ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਲਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਭੜਕਾਇਆ। ਪਰ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਕਿਸ ਨੇ ਲਗਾਈ? ਕੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਹੀ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਪਾ ਕੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਈ?

46. ਸਾਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਛਿੜਕਿਆ ਜਾਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਰੰਤ ਜਾਗ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਦੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲੈਂਦੇ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਲਣਸ਼ੀਲ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਕਮਰੇ ਦੇ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੱਗ ਲਗਾਈ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ, ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਤੁਰੰਤ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਅਜੇ ਵੀ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਅਤੇ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4 ਵੱਲੋਂ, ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰੋਂ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ, ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਅਸਵਾਭਾਵਿਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਵਹਾਰ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 (ਛੋਟੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, 'ਐਕਟ 1872') ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

47. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉੱਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਦੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ, ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ। ਪਰੰਤੂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਜਾਂ ਉਲਟ ਹਨ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ।

48. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ/ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਔਚਿਤ ਦੋਹਰਾ ਹੈ; (i) ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਕਗਾਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਗਾ, ਜਦਕਿ (ii) ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਇਕੋ ਗਵਾਹ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

49. ਜਿੱਥੇ ਉੱਪਰ ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਟਰੇਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਿਆਇਕ ਐਲਾਨ ਕਿੰਗ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਕਿੰਗ ਬਨਾਮ ਵਿਲੀਅਮ ਵੁੱਡਕਾਕ ਜੋ ਕਿ (1789) 1 ਲੀਚ 500 : 168 ਈਆਰ 352 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਔਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਘਾਤਕ ਚੋਟਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਜੱਜ ਐਯਰ ਨੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ:

"...ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪਾਰਟੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹਰ ਆਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ: ਜਦੋਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਰ ਮੋਟੀਵ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤਵਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਇੱਕ ਸਥਿਤੀ ਇੰਨੀ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਇੰਨੀ ਭਿਆਨਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾਇਤਵ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਨਸਾਫ 'ਚ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਹੁੰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। (ਬੀ) ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੱਭਣਾ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕੀ ਮਰਨ ਵਾਲੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸ਼ੇਵਰਤਾ ਦੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਅੱਗੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਜਾਂ ਝੂਠ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਲਈ

ਮਜਬੂਰ ਕਰੇਗੀ। .... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਨੂੰ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ; ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੂਰੀ ਦੇ ਸੰਜੀਦਾ ਵਿਚਾਰ ਲਈ, ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਧੀਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

50. ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜ ਐਯਰ ਦੀ ਆਖਰੀ ਟਿੱਪਣੀ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਹੀ, ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

51. ਟੇਲਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ "ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਬਿਆਨ, ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਹਨ ਜਿਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਗਲਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਲ ਕ੍ਰਾਸ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਜੋ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਤਨੀ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਿੰਨੀ ਕਿ ਸਹੁੰ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀਅਤ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੀ ਗੂੜ੍ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਗੁੱਸੇ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਜਾਂ, ਆਪਸੀ ਟਕਰਾਅ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੀ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਇੱਛਾ, ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਰੰਗ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ। ..." [ਦੇਖੋ: ਟੇਲਰ ਦੁਆਰਾ "ਸਬੂਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਟ੍ਰੀਟੀਜ਼", 1931, 12ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਪੰਨਾ 462]

52. ਕੋਰਪਸ ਜੁਰਿਸ ਸੈਕੰਡਮ ਵੌਲ XL, ਪੇਜ 1238 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ:

"ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਤੌਲਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਿਊਰੀ ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚਾਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਉਹ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਬਾਹਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਸਨ ਜਾਂ ਬਦਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਘੋਸ਼ਣਾਕਰਤਾ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅਸਮਰੱਥ ਜਾਂ ਅਣਇੱਛੁਕ ਸੀ, ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਸੁਭਾਵ, ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ"

ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਅਤੇ ਭਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਧੀਨ, ਉਹ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।"

53. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ 1872 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ, ਸੁਣਵਾਈ ਸਬੂਤਾਂ ਖਿਲਾਫ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਪਵਾਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

"32(1). ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। — ਜਦੋਂ ਬਿਆਨ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਜੋ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਉਸ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।"

54. ਜੌਨ ਆਰ. ਵਾਲਟਜ਼, ਅਮਰੀਕੀ ਜੁਰਿਸਟ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ, "ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ, ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਆਂਤਰਿਕ ਗਾਰੰਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕ੍ਰਾਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇਗਾ। [ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਸ ਸੁਣਵਾਈ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਕੁਝ ਬਹਿਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜੋ ਗਹਿਰਾ ਧਾਰਮਿਕ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਕੀ ਜੋ, ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਕੰਮ ਵਜੋਂ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਾਤਲ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ?] ਮਰ ਰਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਅਤੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਕਿੰਨੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ?" [ਦੇਖੋ: ਵਾਲਟਜ਼, ਜੇ.ਆਰ. (1975) ਕ੍ਰਿਮਿਨਲ ਐਵੀਡੈਂਸ, ਸ਼ਿਕਾਗੋ: ਨੈਲਸਨ-ਹਾਲ

pp.75-76]

55. ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਨੈਂਬਹਾਰਡ ਬਨਾਮ ਕੁਈਨ ਨੇ 1982 ਵਿੱਚ 1 ਸਾਰੇ ਈਆਰ 183 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ, ਐਕਟ 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 32(1) 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਧੀਨ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਕਾਮਨ ਲਾਅ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਖਾਸ ਗੁਣਵੱਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਐਕਟ 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਲਗਾਏ ਗਏ ਭਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਮਨ ਲਾਅ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਭਾਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

56. ਨੈਂਬਹਾਰਡ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਹੱਤਵ ਹੈ:

"ਪੂਰਬੀ ਅਫਰੀਕਾ ਲਈ ਅਪੀਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅੰਤਿਮ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕੋ ਸਬੂਤ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਖੜਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ: ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਪਾਇਅਸ ਜਸੁੰਗਾ ਐਸ/ਓ ਅਕੁਮੂ ਬਨਾਮ ਕੁਈਨ (1954) 21 ਈ.ਏ.ਸੀ.ਏ. 331 ਅਤੇ ਟੇਰਕਾਕੀ ਬਨਾਮ ਯੂਗਾਂਡਾ [1975] ਈ.ਏ. 60 ਨੂੰ ਦੇਖੋ। ਪਰ ਇਹ ਨੋਟਿਸ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਕਾਮਨ ਲਾਅ ਟੈਸਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ: ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਦੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਉਮੀਦ ਰੱਖੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਜਾਏ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 32 (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰਾ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਹੈ। ਉਹ ਭਾਗ ਉਹ ਬਿਆਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਸੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਢੁਕਵੇਂ ਤੱਥ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੱਥ:

"ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵੱਲੋਂ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਕੇਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਜੋ ਵੀ ਉਹ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।" (ਜੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)।

ਪਾਇਅਸ ਜਸੁੰਗਾ ਪੁੱਤਰ ਅਕੁਮੂ ਬਨਾਮ ਦ ਕੁਈਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ (ਉਪ-ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਇਟੈਲਿਕ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਰਨ ਲਈ) ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ 1872 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 32 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਲੱਗਣ ਵਾਲੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਣ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਧੀਨ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਹਿਲੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖਾਸ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਚੇਤ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਉਮੀਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਬਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

57. ਇਸ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਮੁਥੁ ਕੁੱਟੀ & ਅਨ੍ਹ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਬਾਈ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਆਫ ਪੁਲਿਸ, ਟੀ.ਐਨ. ਨੇ (2005) 9 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 113 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਫਰਾਨ @ ਨਾਕਾ ਬਨਾਮ ਦ ਸਟੇਟ ਆਫ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

ਵੁੱਡਕਾਕ (ਸੁਪਰਾ) ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਪਰ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ:

"13. ... ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਆਮ ਸਿਦਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਿਆਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤੇ

ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹਰ ਆਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹਰ ਮੋਟੀਵ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਨ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਜੀਦਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦਾਇਤਵ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਨਸਾਫ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਹੁੰ ਦੁਆਰਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਐਰ, ਐਲ.ਸੀ.ਬੀ. ਦੁਆਰਾ ਆਰ. ਬਨਾਮ ਵੁੱਡਕਾਕ (1789) 1 ਲੀਚ 500 : 168 ਈਆਰ 352) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਨੇ ਜ਼ਖਮੀ ਮੇਲੁਨ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ

ਜਦੋਂ ਦੌਫਿਨ ਲੂਈਸ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ:

"ਕੀ ਮੈਂ ਭਿਆਨਕ ਮੌਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ,

ਜੋ ਖੂਨ ਵਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮੋਮ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਕਲ, ਅੱਗ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਘੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ?

ਕੀ ਹੈ ਦੁਨੀਆ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਧੋਖੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਖੋਹਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ?

ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਝੂਠਾ ਹੋਵਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਮਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਹੈ?"

(ਦੇਖੋ ਕਿੰਗ ਜੌਨ, ਐਕਟ V, ਸੀਨ IV)

ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ 'ਨੇਮੋ ਮੋਰਿਤੁਰੁਸ ਪ੍ਰੇਸੁਮਿਤੁਰ ਮੈਂਟੀਰੇ — ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ' ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

14. ... ਜਿਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਮੌਤ ਦੇ ਪਲੰਘ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੰਨੀ ਸੰਜੀਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਨਾਲ ਸਹੁੰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਤਮਕ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪੀੜਤ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਗੰਭੀਰ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਇਕੋ ਇਕ ਗਵਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਿਆਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਬਿਨਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

15. ਭਾਵੇਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਾਰੀ ਭਰਕਮ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਸ-ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੱਚ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਹੁੰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਅਜਿਹੇ ਸੁਭਾਵ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਿਲਾਵੇ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਾ ਤਾਂ ਸਿਖਲਾਈ, ਨਾ ਹੀ ਉਕਸਾਹਟ ਜਾਂ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹਮਲਾਵਰ ਨੂੰ ਪਛਾਣਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣਣ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਸਵੈਚਛਿਕ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਜਬ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਵਾਲਾ ਨਿਯਮ ਕੇਵਲ ਸਮਝਦਾਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ। ..."

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

58. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੱਲਾਪਾਟੀ ਸਿਵਾਇਆ ਬਨਾਮ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਅਫ਼ਸਰ, ਗੁੰਟੂਰ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ (2007) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 465 ਅਤੇ ਭੱਜੂ ਉਰਫ਼ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ (2012) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 327 ਨੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਿਦਾਂਤਾਂ ਦੀ

ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ: -

"20. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਿਕ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੁਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰੀ ਮੂਲ ਦਾ ਨਿਯਮ'। ਦ ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਡੈਥ ਆਫ਼ ਕਿੰਗ ਜੌਨ ਵਿੱਚ, ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ ਨੇ ਲਾਰਡ ਮੇਲੂਨ ਨੂੰ "ਕੀ ਮੈਂ ਮੌਤ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਕੁਝ ਜੀਵਨ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਖੂਨ ਬਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ... ਸਾਰੇ ਧੱਬੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਖੋ ਬੈਠਾ" ਅਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਮੈਂ ਕਿਉਂ ਝੂਠਾ ਹੋਵਾਂ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਮਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਹੈ?" ਵਿਲੀਅਮ ਸ਼ੇਕਸਪੀਅਰ, ਦ ਲਾਈਫ ਐਂਡ ਡੈਥ ਆਫ਼ ਕਿੰਗ ਜੌਨ, ਐਕਟ 5, ਸੀਨ 4, ਲਾਈਨਾਂ 22-29."

xxx

22. ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਥਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਦੁਬਾਰਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਆਧਾਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉਚਿਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਅਤੇ ਚੌਕਸੀ ਬਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੇਕਾਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਸੱਚਾਈ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਨਾ ਤਾਂ ਟਿਊਟਿੰਗ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਉਤਪਾਦ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿੱਟ ਸੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡੀਕਲ ਰਾਇ ਲਈ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ।

23. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਮਾਨਿਆ ਨਿਯਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਪਵਾਦ ਵਜੋਂ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਕਿਸੇ ਜੀਵਿਤ ਗਵਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਹੁੰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਕਮ ਸੇ ਕਮ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਚੇਤਨਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਤੁਲਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੋਂਠਾਂ ਉੱਤੇ ਝੂਠ ਨਾਲ ਮਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਝੂਠ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

24. ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ "ਨੇਮੋ ਮੋਰਿਤੁਰਸ ਪ੍ਰੇਸੁਮਿਤੁਰ ਮੇਂਟੀਰੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਕਿ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਵੁੱਡਰੋਫ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਅਲੀ, ਆਪਣੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਉੱਤੇ ਟ੍ਰੀਟੀਸ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

"ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਜਿਸ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਪਰਯਾਪਤ ਆਧਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਹੁੰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਪ੍ਰੱਸ਼ਨਿੰਗ ਦੇ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"।

25. ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕੀ ਮੁੱਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਉੱਤੇ, ਸੱਚ ਜਾਂ ਝੂਠ ਦੇ ਸੰਸਕਰਣ ਬਾਰੇ ਨਤੀਜੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਲਿਖਤੀ, ਮੌਖਿਕ, ਬੋਲੀ ਜਾਂ ਇਸ਼ਾਰੇ ਜਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੋਵੇ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

59. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭੱਜੂ (ਉੱਪਰ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ:

"23. "ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ" ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਵੀਕਾਰਯਤਾ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜ਼ਮੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਨੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਹੇਠ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯ ਹੈ ਕਿ ਬਿਆਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੌਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਹਰ ਆਸ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਝੂਠਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਹਰ ਮੋਟੀਵ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

Xxx xxx xxx

26. ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕਬੂਲਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕਬੂਲਯੋਗਤਾ ਦੀ ਨੀਂਹ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦੇ ਸਿਦਾਂਤ 'ਤੇ ਹੈ...

60. ਸਮੇਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ਹੀ, ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੱਜ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਤੱਤ ਪੂਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਕਬੂਲਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਵਾਰ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਵੇਖੇ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

61. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਇੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਟਰਨ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਹੈ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜਦੋਂ ਸੱਚਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਜਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਦੇ ਸੱਚ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਣ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਅਕੇਲੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ।

62. ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸਖਤ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸੱਚ ਹੋਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਹੋਵੇ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕੁਝ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਭਾਰ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਣਗੇ ਨਾ ਕਿ ਇਸਦੀ ਕਬੂਲਯੋਗਤਾ 'ਤੇ: -

(i) ਕੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਸੀ ਮੌਤ ਦੇ?

(ii) ਕੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ? "ਪਹਿਲੇ ਮੌਕੇ ਦਾ ਨਿਯਮ"

(iii) ਕੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਹੈ?

(iv) ਕੀ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਵਾਲੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਟਿਊਟਰਿੰਗ ਜਾਂ ਅਗਵਾਈ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ?

(v) ਕੀ ਬਿਆਨ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ?

(vi) ਕੀ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ?

(vii) ਕੀ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਸਾਰੇ ਸਮੇਂ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ?

(viii) ਕੀ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ / ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੋਈ ਹੈ?

(ix) ਕੀ, ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਵੈਚਛਿਕ ਸੀ?

(x) ਕਈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੀ, ਪਹਿਲਾ ਬਿਆਨ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਸੰਗਤ ਹੈ?

(xi) ਕੀ, ਜਖਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਲਈ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਦੇਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ?

63. ਦੋਸ਼ੀ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਅਭਿਯੋਗ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸਬੂਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਵੈਚਛਿਕ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੀੜਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਠੀਕ ਸੀ। ਕੋਰਟ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

64. ਜਿਥੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਹਾਇਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਹਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਚਿਤ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੌਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀਅਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

65. ਸੁਜੀਤ ਬਿਸਵਾਸ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਅਸਾਮ ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ (2013) 12 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 406, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, "ਸੰਦੇਹ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਬੂਤ" ਅਤੇ "ਸੰਦੇਹ" ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਨੂੰ ਪਰਖਦਿਆਂ ਪੈਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"13. ਸੰਦੇਹ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਹੋਵੇਗਾ' ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਦੇਹ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਵਿੱਚ ਮਾਨਸਿਕ ਦੂਰੀ ਕਾਫੀ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਅਸਪਸ਼ਟ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਆਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾ ਜਾਂ ਸੰਦੇਹ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਸੱਚ ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਬੇਦਾਗ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਢੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਸੱਚ ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੱਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਨਿਆਂਕਿਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮਾਮਲੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਸਰਾਹਣਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਸਨੀਯਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਨਿਆਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਦੇਹ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਧਿਆਨ

ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਕੋਈ ਕਾਲਪਨਿਕ, ਤੁਚ੍ਛ ਜਾਂ ਕੇਵਲ ਸੰਭਵ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ਜੋ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਸਮਝ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ।"

66. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਾ ਅਯਰ ਦੁਆਰਾ ਧਰਮ ਦੇਵ ਯਾਦਵ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ (1974) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 57 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਉੱਚਿਤ ਸੰਦੇਹ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਨਿਯਮ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿੱਲੇ ਹਰ ਸੰਦੇਹ ਦੀ ਹਲਕੀ ਫੁਲਕੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਝੁਕ ਜਾਵੇ। ਜੱਜ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ, ਪਰਿਸਥਿਤੀਜਨਕ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ, ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਵਾਜਬ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਵਿਅਵਹਾਰਿਕ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਦਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੀ, ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸੰਦੇਹ ਹੈ।

67. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਮਰਣ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-2 ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

68. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਸੋਨੀ ਦੀ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਵੀ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਜਗਾਉਂਦੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਅਭਿਯੋਗ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਖਿਲਾਫ ਆਪਣਾ ਮਾਮਲਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸੰਦੇਹ ਦੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

69. ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਲਗਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Vasu Gupta
Advocate